

Dikkat Eksikliği ve

Hiperaktivite Bozukluğu

Editörler: Ahmet KURNAZ • Gökhan ŞENGÜN

2. Baskı

Editörler: Doç. Dr. Ahmet KURNAZ - Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ŞENGÜN

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

ISBN 978-625-7228-45-9

DOI 10.14527/9786257228459

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Aralık 2020, Ankara

2. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Dikkat eksikliği, zihinsel yetersizliği olmayan, 85 ve daha üzerinde zekâ puanına sahip her çocukta dikkat süreçlerini bir noktada toplayamama veya mevcut dikkat durumlarının dış uyaranlarla kolayca dağılmasına bağlı olarak, bireyin yaşına ve gelişim düzeyine göre dikkat süresi ve yoğunluğundaki yetersizliklerdir. Bu durum, çocuğun zihinsel, sosyal, duygusal ve motor becerilerin tümünde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Hiperaktivite ise toplumsal normların oluşturduğu kâlıplara göre davranılması beklenen durumlarda, aşırı huzursuz olma, bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan aşırı hareketlilik ve dürtü kontrolsüzlüğü durumudur. Çevrede koşma, atlama, oturması gerektiğinde yerinde duramama, aşırı konuşma, dinleyememe, gürültücülük, uyumlu veya uyumsuz hareketlerdeki süreklilik ve yersizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireyde dikkat eksikliği tek başına olabileceği gibi dikkat eksikliği olmadan hiperaktivite de tek başına görülebilmektedir. Bu iki durumun birlikte seyretmesi durumuna da dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) denilmektedir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tıp uzmanlarının, nörobilimcilerin, psikiyatristlerin, psikologların ve eğitimcilerin ortak bir konusudur. Erken çocukluk döneminde çocukların günlük yaşamlarını etkileyerek ailelere yansımalar oluşturmaktadır. Bu dönemde daha çok çocuk doktorları ve psikologlar çocuklarla ilgili tespitler yaparak müdahalelerde bulunmaktadırlar. Çocukların anaokuluna başlaması ile birlikte eğitimciler devreye girmektedir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda ilk olarak anaokulu öğretmenleri sürece dâhil olmakta, bir yandan kendi bilgi ve deneyimleri, diğer taraftan diğer uzmanlardan gelen öneriler ve aileler ile birlikte çocuk için uygun eğitim ve yaşam koşullarını sağlamaya çalışmaktadırlar. Çocuğun ilkokula başlaması ve ilerleyen eğitim dönemi ile birlikte de her tür ve düzeyde eğitim veren farklı branşlarda öğretmenler bu çocuklarla karşılaşmaktadır. Bozukluğun ileri aşamaya ulaşması durumunda sürece özel eğitim uzmanları ve öğretmenleri de dâhil olmaktadır. Dolayısı ile konu tüm eğitimcileri ilgilendiren bir niteliktedir.

Bu kitap, tüm bu faktörler ele alınarak dikkat eksikliğinin doğru şekilde anlaşılmasını, pek çok farklı alanda görev yapan öğretmenlere uygulama önerileri sunulmasını sağlamak amacı ile konunun tüm boyutlarını içerecek şekilde, kapsamlı bir şekilde ele alınarak yazılmıştır. Ayrıca bu kitaptan ailelerin yararlanabilmesi için önemli önerilerde bulunulmuştur. Bu kitaptaki her bir bölüm yazarı dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrenciler ile çalışmış ve bu çalışmalar-

dan elde ettikleri deneyimlerini kendi bölümlerine yansıtmişlardır. Dolayısı ile bu kitap temel bilgilere dayalı uygulama önerileri sunabilmektedir.

Bilgi ve deneyimlerini öğretmen ve ailelere ulaştırmak için bu kitabın yazımında yer alarak büyük emek ve katkı sağlayan tüm yazarlara teşekkür ederiz.

Sevgi ve saygılarımızla.

Editörler

Doç. Dr. Ahmet KURNAZ

ORCID No: 0000-0003-1134-8689

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ŞENGÜN

ORCID No: 0000-0001-6304-4199

Aralık 2021, Ankara

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Doç. Dr. Ahmet KURNAZ - Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ŞENGÜN

- 1. BÖLÜM: Dikkat ve Dikkat Eksikliği Nedir? Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun (DEHB) Tanımı ve Özellikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4989-2893
- 2. BÖLÜM: Dikkat, Zekâ ve Yönetici İşlevler**
Doç. Dr. Ahmet KURNAZ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1134-8689
- 3. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Belirtileri (Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite ve Dürtüsellik), DEHB Tipleri**
Doç. Dr. Salih ÇAKMAK, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9248-0050
- 4. BÖLÜM: Erken Çocukluk Döneminin Gelişim Özellikleri ve Erken Çocuklukta Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu**
Dr. Öğr. Üyesi Rukiye KONUK ER, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9500-0534
Buket KURT ÖZDÖNER, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0003-2177-3873
- 5. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun (DEHB) Nedenleri DEHB Oluşumundaki Risk Faktörleri**
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ŞENGÜN, Kırıkkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6304-4199
- 6. BÖLÜM: DEHB'ye Eşlik Eden Psikiyatrik Sorunlar**
Dr. Öğr. Üyesi Cahit NURİ, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0805-1972

7. BÖLÜM: DEHB'nin Çocukların Okul Başarısı, Sosyal ve Duygusal Yönleri Üzerindeki Etkileri

Dr. Öğr. Üyesi Cahit NURİ, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0805-1972

8. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Zehra ATBAŞI, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2758-1277

9. BÖLÜM: DEHB'li Öğrenciler İçin Kaynaştırma Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ŞENGÜN, Kırıkkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6304-4199

10. BÖLÜM: DEHB'li Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretimin Planlanması, Uygulanması, Değerlendirilmesi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)

Prof. Dr. Hakan SARI, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4528-8936

Öğretmen Barış DOĞRUKÖK, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0001-9010-4978

Arş. Gör. Burcu YAPAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0307-9004

Öğr. Gör. Ümit Savaş TAŞKESEN, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3214-6170

11. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunda Ekiple Öğretim

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ - Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4989-2893

Tuğba GÜLSÖZ - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-0653-7496

12. BÖLÜM: Dikkat Geliştirmeye Yönelik Etkinlik Örnekleri

Özel Eğt. Öğrt. Hülya ÖCAL, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-5512-7135

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4989-2893

Doç. Dr. Ahmet KURNAZ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1134-8689

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM: Dikkat ve Dikkat Eksikliği Nedir? Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun (DEHB) Tanımı ve Özellikleri	1
Dikkat Nedir?.....	2
Dikkat Süreçleri.....	5
Uyarılma.....	6
Odaklanmış Dikkat.....	6
Sürdürülen Dikkat.....	7
Seçici Dikkat.....	7
Bölünmüş Dikkat.....	8
Dikkat Eksikliği.....	9
Dikkat Eksikliği Nedir?.....	9
Dikkat Eksikliği Gösteren Bireylerin Özellikleri.....	10
Dürtüsellik, Hiperaktivite ve Hareketlilik.....	12
Dürtüsellik.....	12
Hiperaktivite.....	13
Hareketlilik.....	14
Hiperaktivite Gösteren Bireylerin Özellikleri.....	14
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Gösteren Bireylerin Özellikleri.....	15
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivitenin Tanılanması.....	16
Tıbbi Tanılama.....	16
Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme.....	18
Öğretmen ve Ailelere Öneriler.....	20
Özet.....	22
Kaynakça.....	24
2. BÖLÜM: Dikkat, Zekâ ve Yönetici İşlevler	27
Giriş.....	28
Dikkat.....	30
Zekâ.....	31
Dikkat Eksikliği ve Zekâ.....	33
Zekânın Alt Boyutları, Dikkat ve Dikkat Eksikliği.....	35

Dikkat ve Algısal Akıl Yürütme becerisi	35
Dikkat ve Görsel Uzamsal Yetenekler.....	37
Dikkat ve Çalışma Belleği Becerisi	41
Dikkat ve İşlem Hızı Becerisi.....	45
Dikkat ve Sözel Kavrama Becerisi.....	47
Dikkat ve Sayısal Yetenekler	52
Dikkat ve Duyusal- Motor Beceriler.....	52
Dikkat ve Yönetici İşlevler	53
Özet	54
Kaynakça.....	55

3. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Belirtileri (Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite ve Dürtüsellik), DEHB Tipleri

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Belirtileri.....	64
Dikkat Eksikliği	65
Hiperaktivite	68
Dürtüsellik	68
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Alt Tipleri	70
Dikkat Eksikliği'nin Ön Planda Olduğu Tip	70
Aşırı Hareketlilik - Dürtüsellik'in Ön Planda Olduğu Tip	71
Birleşik Tip	72
DSM IV ve DSM V Arasındaki Tanı Farklılıkları.....	73
Kaynakça.....	74

4. BÖLÜM: Erken Çocukluk Döneminin Gelişim Özellikleri ve Erken Çocuklukta Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu.....

Giriş.....	77
Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	78
Büyüme.....	78
Olgunlaşma	78
Öğrenme.....	78
Eğitim.....	78
Hazırbulunuşluk.....	79
Gelişim.....	79
Gelişimin İlkeleri.....	80

Gelişim Dönemleri.....	80
Bebeklik Dönemi (0-2 yaş)	81
İlk Çocukluk (Oyun) Dönemi (3-6 yaş)	81
İkinci Çocukluk (İlkokul Dönemi/Son Çocukluk Dönemi) Dönemi	82
Ergenlik Dönemi	82
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB).....	82
Erken Çocuklukta Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	84
Erken Çocukluk Döneminde Gelişim Alanları ve DEHB’li Çocukların Durumu....	86
Fiziksel Gelişim	86
Psikomotor Gelişim	87
Bilişsel Gelişim	89
Dil Gelişimi	91
Sosyal Gelişim.....	94
Çocuklarda Dikkat Becerilerinin Gelişimi	97
Erken Çocukluk Döneminde Teknolojinin Dikkat Üzerindeki Etkileri.....	98
Anne-Baba ve Öğretmenlere Öneriler	99
Sınıfta ve Evde Yapılabilecek Düzenlemeler	100
Özet	101
Tartışma Soruları.....	102
Kaynakça	102

5. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu’nun (DEHB)

Nedenleri DEHB Oluşumundaki Risk Faktörleri

Giriş.....	110
Genetik Faktörler.....	112
Gıda-Katkı Maddeleri ve Toksik Maddeler.....	113
Hamilelikte Yaşanan Sorunlar	114
Beyin Hasarı (Fizyolojik Faktörler).....	115
Nörotransmitterler	115
Psikososyal Faktörler	116
DEHB Oluşumundaki Risk Faktörleri.....	116
DEHB’li Çocuğu Olan Ailelere ve Öğretmenlere Öneriler	117
DEHB’li Öğrencisi Olan Öğretmenlere Öneriler	118
DEHB’li Çocuğu Olan Ailelere Öneriler	118
Özet	118
Kaynakça.....	119

6. BÖLÜM: DEHB'ye Eşlik Eden Psikiyatrik Sorunlar	123
Giriş.....	124
Öğrenme Güçlüğü.....	124
Öğrenme Güçlüğü DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	125
Karşıt Olma / Karşı Gelme Bozukluğu.....	127
Karşıt Olma / Karşı Gelme Bozukluğu DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	128
Davranım Bozukluğu.....	129
Davranım Bozukluğu DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	129
Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları.....	131
Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	131
Depresyon.....	132
Depresyon DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	132
Bipolar Bozukluk (Manik Depresif Bozukluk).....	134
Tık Bozuklukları ve Tourette Sendromu.....	135
Tık Bozuklukları ve Tourette Sendromu DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	136
Obsesif-Kompulsif Bozukluk.....	136
Obsesif-Kompulsif Bozukluk DSM V (2013) Tanı Kriterleri.....	137
Uyku Bozuklukları.....	138
DEHB ile İlişkili En Sık Görülen Uyku Bozuklukları.....	139
İnternette Oyun Oynama Bozukluğu.....	140
Madde Kullanım Bozuklukları.....	141
Özet.....	142
Kaynakça.....	143
7. BÖLÜM: DEHB'nin Çocukların Okul Başarısı, Sosyal ve Duygusal Yönleri Üzerindeki Etkileri	147
Giriş.....	148
DEHB ve Okul Başarısı.....	149
DEHB'ye Eşlik Eden Bozuklukların Okul Başarısına Etkileri.....	151
DEHB'li Çocukların Sosyal Beceri Özellikleri.....	152
DEHB'li Bireylerin Sosyal Beceri Sorunlarının Nedenleri.....	155
DEHB'li Bireylerin Yaşadıkları Sosyal Beceri Sorunlarına Müdahalenin Önemi.....	156
DEHB'li Bireylerde Duygusal Gelişim.....	156
DEHB'li Bireylerde Duygu Düzenleme Stratejilerinin Rolü.....	160
Özet.....	160
Kaynakça.....	161

8. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi	163
Giriş.....	170
DEHB Olan Öğrencilerin Okul Ortamında Sergiledikleri Davranışlar.....	170
Okul Ortamlarında DEHB Olan Öğrencilere Yönelik Yürütülen Müdahale Yaklaşımlarında Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar	173
DEHB Olan Öğrencilerin Öğrenme Sürecinin İşleyişi	175
DEHB Olan Öğrenciler İçin Öğretim.....	176
DEHB Olan Öğrencilerin Başarılarını Destekleyen Stratejiler	176
DEHB Olan Öğrencilere Sunulan Aşamalı Destek Modelleri.....	178
DEHB Olan Öğrencilere Sunulan Davranışsal Destek: Olumlu Davranışsal Destek.....	179
Okul Çapında Olumlu Davranışsal Destek	179
Sınıf Çapında Sunulan Olumlu Davranışsal Destek.....	183
DEHB Olan Çocukların Akademik Becerilerini Destekleme: Müdahaleye Yanıt Modeli	183
DEHB Olan Öğrencilere Yönelik Sınıf İçi Uygulamaları	185
DEHB Olan Öğrencilere Sınıf İçinde Sunulabilecek Müdahale Stratejileri	188
DEHB Olan Öğrencilerin Ailelerine ve Öğretmenlerine Yönelik Öneriler.....	190
Kaynakça.....	191
9. BÖLÜM: DEHB’li Öğrenciler İçin Kaynaştırma Eğitimi	195
Giriş.....	196
Kaynaştırma Eğitimi	197
Etkili Kaynaştırmanın İlkeleri	197
En Az Kısıtlayıcı Ortam İlkesi	198
Kaynaştırma Eğitiminin Yararları	199
DEHB’li Çocuğu Olan Ailelere ve Öğretmenlere Yönelik Öneriler	201
DEHB’li Çocuğu Olan Ailelere Yönelik Öneriler	202
DEHB’li Öğrencisi Olan Öğretmenlere Yönelik Öneriler	202
DEHB’li Öğrencilere Yönelik Müdahale Teknikleri	203
Özet	206
Kaynakça.....	207

10. BÖLÜM: DEHB’li Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretimin Planlanması, Uygulanması, Değerlendirilmesi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)	209
DEHB’li Öğrenciler İçin Sınıf İçi Düzenlemeleri.....	210
Fiziki Ortama Yönelik Düzenlemeler (Okul Düzenlemeleri)	212
Öğretim Uyarlamalarına Yönelik Düzenlemeler (Öğretimin Uyarlanması)	214
DEHB’li Çocuklar İçin Davranış Değişikliği Sağlama	215
Davranış Değişikliğinde Pekiştireç Kullanımı.....	217
Sınıf İçi İletişim Yaklaşımları	219
Öğretim Etkinliklerinin Planlanması ve Uygulanması	220
DEHB’li Öğrenciler İçin Ödevlendirme ve Değerlendirme	222
DEHB’li Öğrenciler İçin Sınıflarda Kullanılabilecek Materyaller.....	223
DEHB’li Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretimin Planlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi, BEP Hazırlanması	227
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)	228
DEHB’li Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nın Hazırlanması	228
Performans Düzeyinin Belirlenmesi	231
Uzun ve Kısa Dönemli Hedeflerin Belirlenmesi	231
Değerlendirme.....	232
BEP'in Yararları	232
Eğitimcilere Öneriler	232
Özet	234
Kaynakça.....	235

11. BÖLÜM: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunda Ekiple Öğretim	237
Öğretimde İşbirliği ve Önemi	238
Öğrenci Açısından Önemi	239
Ekip Açısından Önemi	239
Ekip Çalışması	240
Ekip Çalışması Nedir?	240
Ekip Çalışmasında Modeller.....	242
Ekiple Öğretime Doğrudan Etki Eden Faktörler	246
Aile, Öğretmen ve Öğrenci İşbirliği.....	246
Öğretmenler Arası İşbirliği ve Birlikte (Co-Teaching) Öğretim Modelleri	247
Ekip Çalışmasına Dolaylı Şekilde Etki Eden Faktörler	256
Tıbbi Paydaşlar ve İşbirliği	257

Eğitsel Paydaşlar ve İşbirliği.....	257
Sosyal ve Fiziksel Çevre ile İşbirliği	257
Aileler ve Eğitimciler İçin Öneriler.....	258
Aileler İçin Öneriler.....	258
Eğitimciler İçin Öneriler	259
Özet	260
Kaynakça.....	260

12. BÖLÜM: Dikkat Geliştirmeye Yönelik Etkinlik Örnekleri265

Yazarlar Hakkında.....301

1. BÖLÜM

DİKKAT VE DİKKAT EKSİKLİĞİ NEDİR? DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞUNUN (DEHB) TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ - Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4989-2893

İçindekiler

Bölümün Kazanımları

1.1. Dikkat Nedir?

1.2. Dikkat Süreçleri

1.2.1. Uyarılma

1.2.2. Odaklanmış Dikkat

1.2.3. Sürdürülen Dikkat

1.2.4. Seçici Dikkat

1.2.5. Bölünmüş Dikkat

1.3. Dikkat Eksikliği

1.3.1. Dikkat Eksikliği Nedir?

1.3.2. Dikkat Eksikliği Gösteren Bireylerin Özellikleri

1.4. Dürtüsellik, Hiperaktivite ve Hareketlilik

1.4.1. Dürtüsellik

1.4.2. Hiperaktivite

1.4.3. Hareketlilik

1.4.4. Hiperaktivite Gösteren Bireylerin Özellikleri

1.5. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Gösteren Bireylerin Özellikleri

1.6. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivitenin Tanılanması

1.6.1. Tıbbi Tanılama

1.6.2. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme

1.7. Öğretmen ve Ailelere Öneriler

Bölümün Kazanımları

1. Dikkat ve dikkatin süreçleri hakkında bilgi sahibi olur.
2. Dikkat eksikliğinin ne olduğu hakkında bilgi sahibi olur.
3. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip bireylerin özellikleri hakkında bilgi sahibi olur.
4. Dikkat eksikliği ve hiperaktivitenin tanınması hakkında bilgi sahibi olur.

1.1. Dikkat Nedir?

Eğitime verilen önemin artması ve ailelerin çocukları için eğitimden beklentilerinin değişmesi ve eğitim süreçlerinde alınan rollerdeki değişiklik ile birlikte dikkat ve dikkatle ilişkili kavramların kullanımı daha sık karşımıza çıkmaya başlamıştır. Dikkat, motivasyon, dikkat eksikliği, dürtüsellik, hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) kavram ve olguları daha sık kullanılan ve bazen eksik veya yanlış bilgi içerecek biçimlerde birbirinin yerine kullanılan durumlar sıklıkla karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Dikkat, bireyin bir görev veya ilgi duyduğu bir uyarıcıyı seçebilmesi, onun diğer uyarıların etkisinden ayıklaması seçtiği uyarı ile ilgili görev ve sorumluluklarını sonuçlandırabilmesi yeteneklerinin bütünüdür. Alan yazın incelendiğinde dikkatin ortak içerikli farklı tanımlarının olduğu görülmektedir. Bir başka tanıma göre dikkat; düşüncenin belli bir süre bir noktaya toplanabilmesi, bir uyarıcıya yönlendirilmesi, istenmedik diğer uyarıcıların göz ardı edilmesidir (Cammann ve Spiel, 1991). Solso, MacLin ve MacLin (2011) dikkati, zihinsel çabanın duyuşsal ve zihinsel olaylara yönlendirilmesi şeklinde tanımlamışlardır. Selçuk ve Öztürk (1992) dikkati, öğrenenin öğrenilecek konu üzerinde yoğunluk kazanması olarak tanımlamıştır. Başka bir tanıma göre dikkat hedef uyarıyı belirleme, diğer uyarılarla karıştırmadan ve etkilenmeden işleme ve sonuçlandırma süreçlerinin bütünüdür. Dikkat temelde bilişsel bir süreç olmasının yanında duyuşsal ve motor beceri gibi değişkenlerden de etkilenir. Bu özelliğinden dolayı dikkat, bazen motivasyon kavramıyla bazen ilgi kavramıyla bazen de öğrenme güçlüğü durumlarıyla karıştırılmaktadır. Dikkati anlamak için öncelikle Bilişsel İşleme Sürecini kısaca ele almak gerekmektedir.

Dikkat uyarıcı grubunun diğer uyarıcılara oranla, daha iyi algılanabilmesidir. Bunun için uyarıya yönelik uyarı eşiğinin, dereceli ve seçici bir şekilde azaltılması gereklidir. Dikkat, incelendiğinde üç temel bileşeni olduğu görülmektedir. Bunlar, odaklanma, dikkat sürdürme ve yönelim tepkisidir. Odaklanmış ya da seçici dik-